

Nizami Abbas

TARİX YAZANLAR

Son bir ay “ərazi (və deməli kimlik) bütövlüyü” adlı xəzinəmizin oğurlanmış sərvətlərini yağının əlindən alıb öz sahibinə qaytarmaq tarixinin yazılmağa başlanması ilə əlamətdardır. Mövzumuz məhz bu tarixi yazanlardır; şücaəti, döyüş fəhmi, silahı ilə hər b meydanında çarpışanlar, qazi və ya şəhid olanlar, bütün bunları kinokameranın yaddaşına köçürüb əbədləşdirən kino xadimləri. Sentyabrın 27-də başlayan Vətən Müharibəsinin zəfər, qalibiyyət ovqatının uşaqlığı, yeniyetməliyi və ya gəncliyi milli-azadlıq hərəkatı, daha sonra Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında baş verən münaqişə illərinə təsadüf edənlər üçün necə böyük ruh yüksəkliyi, necə önəmli dəyişiklik olduğunu nəinki sadəcə söyləməkdə, hətta vurğulamaqda belə hər hansı söz və ya ifadə gücsüzdür. Bir də qazi və şəhidlərimizə minnətdarlığımız ölçüyəgəlməz miqyasdadır.

Əliyər Əliyev, Şükür Həmidov, Allahverdi Bağırrov, Gültəkin Əsgərova, Təbriz Xəlilbəyli, Səfəralı Məmmədov, Ənvər Fərəcov, Mətləb Quliyev, Cavanşir Rəhimov, Şamil Ramazanov, Ramiz Qəmbərov, Elman Hüseynov, İsgəndər Aznavurov, Vüqar Mürsəlov, Vəzir Sədiyev, Yusif Mirzəyev, Alı Mustafayev, Səfiyar Behbudov... Onların hər biri sanki özləri öz talelərini yazıblar. Və ya “niyyətin hara, mənzilin də ora” məsəli...

Mədəniyyət Nazirliyinin 2010-cu ildə başladığı “Hərbi-vətənpərvərlik filmləri” layihəsi çərçivəsində bugünədək C.Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının “Yaddaş” və “Salnamə” studiyalarında istehsal edilmiş sənədli və bədii-sənədli filmlər yaxın tariximizin silinməz “kitabə”sidir. Bu “kitabə”nin ilk səhifələri 1980-ci illərin sonunda Dağlıq Qarabağda baş verənlərə etiraz edən millətin simasını sənədli kinoya köçürən filmlərlə C.Cabbarlı adına “Azərbaycanfilm” kinostudiyasının nəzdində yaradılmış “Yaddaş” studiyasında “yazılmağa” başlayıb. Daha sonra 1990-cı ilin 20 Yanvar hadisələri “Salnamə” studiyasında lentə alınıb.

Laçın 17-05-1992

Nizami Abbas

Vətən Müharibəsini də çəkmək istəyən kinooperator və kinorejissor

Hərbi kinooperator, kinorejissor, Əməkdar incəsənət xadimi, "Sərhəd", "Azərbaycan tarixindən səhifələr", "Pəhləvan komandir", "Batalyon", "İsgəndərin sorağında", "İgid əsgər". "İlk komandir", "Silahdaşlar" və s. filmlərin müəllifi Nizami Abbas 1990-cı illərin əvvəllərini əhatə edən I Qarabağ Müharibəsinə könüllü yollanıb, Laçının özünümüdafiə batalyonuna üzv olub ki, müstəqil Azərbaycanın yeni hərbi tarixini kamerasının yaddaşına köçürsün. Bu o dövr idi ki, sovet hərbi sisteminin bütün silah-sursatının ermənilərə verilməsi, Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonların sakinlərindən isə ov tüfənglərinin alınması prosesi Azərbaycan üçün ərazi itkisi, dünya üçün isə üzqarası kimi acınacaqlı nəticələrə doğru yuvarlanırdı. Və bu prosesin fonunda Kərkicahan kəndində Daxili İşlər Nazirliyinin "Makarov" tapançasından başqa heç bir silah-sursatı olmayan "Dinamo" cəmiyyətinin idmançıların Xankəndində separatçılarla mübarizədəki əzmi, Şuşa batalyonunun komandiri Ramiz Qənbərov, Laçın batalyonunun komandiri Arif Paşayev kimi sərkərdələr, "Cin Mübariz", Elman Hüseynov, Vəzir Sədiyev, Əliyev Əliyev, Yusif Mirzəyev kimi qorxmaz döyüşçülər, yurdunu-yuvasını var gücü ilə qorumağa çalışan sadə əhali də formalaşırdı.

Nizami Abbas: "Biz, Köçəri Məmmədov, Tofiq Məmmədov, Sərdar Vəliyev, Elxan Əliyev, Seyidağa Mövsümlü, Tahir Qarayev, Hüseyn Mahmudov, Vaqif Dərgahlı, Şamil Sabiroğlu, Fikrət Qafarov, Babək Quliyev, Etibar Şirinov və başqa kino, teleoperatorlar, rejissorlar, fotoreportyorlar bütün cəbhə boyu çəkilişlər aparırdıq. Milli qəhrəman adı almasalar da, misilsiz qəhrəmanlıqlar göstərmiş oğullarımız az deyil. Onların da haqqında filmlər çəkilməlidir. Şəxsiyyətinə, fəaliyyətinə bələd olduğum insanların haqqında filmlər çəkməyi sevirəm. Bu, müqəddəs mövzudur və Mədəniyyət Nazirliyi belə filmlərin çəkilişinə həmişə yaşıl işıq yandırır."

Təəssüf ki, sentyabrın sonunda başlayan Vətən Müharibəsində Azərbaycanın yeni tarixini yazan igidlərimizin yanında olub onların qəhrəmanlıqlarını peşəkar səviyyədə çəkmək barədə müraciətimə baxmayaraq, Müdafiə Nazirliyi hələ də mənə belə bir şərait yaratmayıb..."

"Oğuz elinin qəhrəmanı"nın gerçək zəfəri

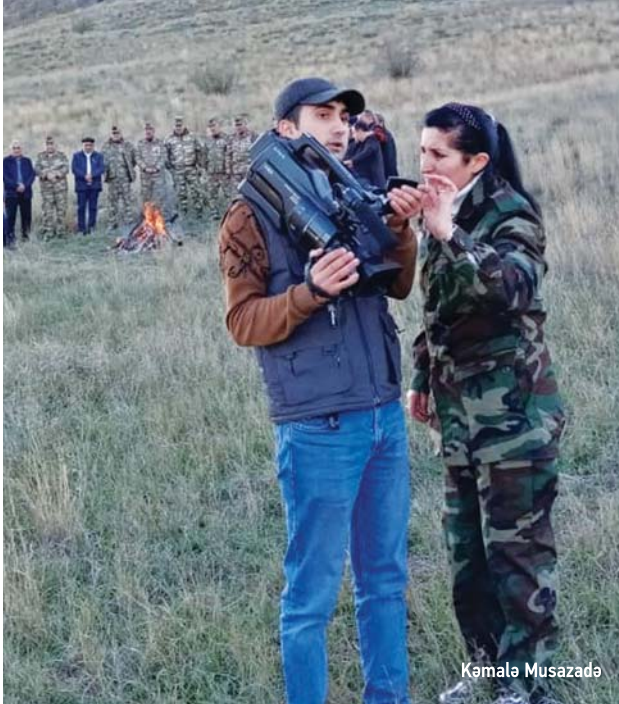
Vətənim mənim", "Qəhrəmanlıq zirvəsi", "Ulutürkün Təbrizi", "Cavansır", "Gültəkin", "Şuşalı şəhid", "Alı zirvəsi", "Qəhrəmanlıq zirvəsi" və digər filmlərin müəllifi Kəmalə Musazadənin Koroğlu Rəhimovdan bəhs edən "Zəmanəsinin Koroğlusunu" filmi ilə 2010-cu ildə Mədəniyyət Nazirliyinin Kinematografiya şöbəsinin layihəsi çərçivəsində "Salnamə" studiyasında Milli Qəhrəmanlar haqqında silsilə filmlərin istehsalının pionerlərindən olub. K.Musazadə: "Əvvəllər bu filmlərin təqdimat mərasimləri "gözünü qırpmadan canından keçmiş qəhrəman oğul və qızlarımızın qanı hələ də yerdə qalıb" kimi cümlələrlə müşayiət olunurdu. İndi isə şükürlər olsun ki, qələbə çalıb onların qanını almışıq".

K. Musazadə ilə telefonla söhbətə başladıq; Vətən Müharibəsindən 3 gün əvvəl Qazaxa yollanıb ki, Milli Qəhrəman Rafiq Alicanov haqqında film çəksin və o gündən orada idi, qələbə sevincini də Qazax torpağında yaşayıb, "Oğuz elinin qəhrəmanı" adlı filmi üçün çoxdan arzuladığı zəfər kadrlarını da lentə alıb, daha quraşdırılmış səhnələrə ehtiyac qalmayıb, söyləyir ki, bir rejissor üçün bundan böyük məmnunluğu təsəvvür etmək çətinidir. Mədəniyyət Nazirliyinin Kinematografiya şöbəsi başda olmaqla layihənin gerçəkləşməsi, təqdim edilməsi böyük zəhmətlər sayəsində başa gəlir. Hər film ayrı-ayrılıqda hər bir hərbi haqqında araşdırmadır. Kəmalə xanım belə önəmli layihənin 10 illiyini keçirmək təşəbbüsü ilə çıxış edib.

Müsaibimiz qeyd edir ki, Vətən Müharibəsinin şəhidləri tamamilə yeni, daha vətənpərvər bir millətin doğulmasını mümkünə çevirdilər, böyük millət olduğumuzun gerçəkliyini yaşatdılar Azərbaycan xalqına. Həmsöhbətimiz artıq arxiv kadrlarının deyil, Qarabağın canlı görüntülərinin kamerasının fokusunun üfünə lap yaxın olmasından hədsiz xoşbəxtlik duyduğunu dedi.

Şükür Həmidov haqqında yeni film çəkilib

"El təəssübü, vətən məhəbbəti", "Ömrün şah zirvəsi", "Cəsur döyüşçü", "Qəhrəman polis", "Vətənə dönəlim", "Həsərlə cənnətə qovuşanlar", "Xocalının Zamini", "Qartal qamətli qəhrəman", "Onun 19 yaşı var idi", "Dəmir atlı", "Dəmir mayor", "Aprel yüksəkliyi" və başqa filmlərin müəllifi Zamin Məmmədovun hərbi tarixçəsi 1999-cu ildə Azərbaycan sülhməramlı qüvvələrinin tərkibində Kosovoda xidməti ilə bağlıdır. Ramiz Duyğunun oradakı hərbi hissəyə gəlib Heydər Əliyevin təşəkkür məktubunu oxumasını, ümumilikdə hərbi

Kamala Musazadə

xidmət dövrünü, bu missiyanın respublikamızın BMT-yə üzvlüyündə həlledici rollardan birini oynamasını fəxrlə xatırlayır. Keçmiş hərbiçi olaraq hesab edir ki, Ağdamın özünümüdafiə batalyonunun formalaşmaması Xocalı faciəsinin baş verməsinin başlıca səbəbidir.

Z. Məmmədov: «İndi televiziya və internetdə öz kadrlarımı çox görürəm. Bu əlbəttə bir rejissor üçün xeyli qürurvericidir. Həmin filmləri çəkildikcə dərk etdim ki, o hadisələrin dolğun ekran həlli hələ də tapılmayıb. Xüsusən Xocalı mövzusu son dərəcə ağır mövzudur, bu ağırlığı yalnız xocalılarla söhbətdə hiss etmək mümkündür. Mən onlarla söhbətlərimi kino lentinə çevirdikcə göz yaşlarımı saxlaya bilmirdim. Biz mütləq bu mövzunu ən səviyyəli ekran versiyası şəklində ərsəyə gətirməliyik. Müxtəlif bölgələrdən adamlarla ünsiyyətdə olduqca o dövrün hadisələrini anlamağa çalışırdım, filmləri çəkə-çəkə birinci Qarabağ Müharibəsinin xəritəsini cızdım. Hələlik ən son çəkdiyim “Salnamə” studiyasının istehsalı olan Şükür Həmidov haqqındakı «Aprel yüksəkliyi» filmidir. İndi o çəkiliş anlarını xatırlamaq çox ağırdır. Rəhmətlik hərbi fəaliyyəti ilə bağlı bir hadisə danışmışdı mənə. Onu ssenariləşdirmişəm artıq, çəkməyi planlaşdırıram. Hadisə 90-cı illərdə olub. Şükür Həmidov bir əsgəri ilə Azərbaycan-Ermənistan sərhəddində azıblar, gedib çıxıblar Qafana. Əsgər də naxoş imiş. Qış vaxtı olduğu üçün yolda halı lap xarablaşmış, canını tapşırıb. Şükür Həmidov qəbir qazıb onu dəfn edib. Ermənilər artıq onun izinə düşüblərmiş. Sərhəddəki gölün üzü nazik buz qatı ilə örtülübmüş. Şükür bəy danışdı ki, gölün üstündən Azərbaycan tərəfə keçib getməyi alınmasa da gölə düşüb boğulub ölməyi əsir düşməkdən üstün tutub, nazik buz qatının üstü ilə qaçmağa başlayıb və sahilə çıxmağa müvəffəq olub... Bu cür insanlarla ünsiyyət insana sonsuz enerji verir...”

Söhbətimiz ərzində Zamin Məmmədov Vəzir Sədiyevin çox yüksək səviyyəli artilleriyaçı olmasının vaxtilə bütün sovet hərbi mütəxəssisləri tərəfindən də etiraf edilməsindən, Vüqar Mürsəlovun

Zamin Məmmədov

Qobudakı rus hərbi hissəsinin hərbiçilərini əsir götürüb birbaşa Qarabağa üz tutan 4-5 tankçıdan biri olmasından, “Xocalının Zaminini” adlı filminin qəhrəmanı, yerliləri arasında Zamin kimi də tanınan Füzuli Rüstəmov adlı gənc, hətta yeniyetmə oğlanın sonadək ermənilərə sinə gərib, onlara qarşı müxtəlif əməliyyatlar təşkil edərək Xocalının xilasını üçün vaxt qazanmasından, məhz Allahverdi Bağirovun sayəsində (ilk hərbi teleoperator Seyidağa Mövsümlünün Z.Məmmədova danışdığına görə) ermənilərin qətlə yetirdikdən sonra tanınmaz hala saldıqları Xocalı sakinlərinin foto və video çəkilişinə icazə verdiklərindən və bu görüntülərin indi Xocalı soyqırımının danılmaz sübutu olmasından və s. mətləblərdən də bəhs etdi.

“Sağlığında qiymət verin insanlara!”

Əlbəttə, vəfat etdikdən sonra xatirənin əziz tutulması ruhu şad edir. Bu müzakirə mövzusu deyil. Amma sağ ikən şəxsiyyətinə, fəaliyyətinə dəyərini verildiyini görməyin yeri ayrıdır. Sağ qalmış qəhrəmanlar haqqında film çəkmək problemlərə dirənir - onların fəaliyyətini ekrana gətirmək bir sıra şərtlərdən asılı olduğu üçün film istehsalı alınmır. Yeganə hal kimi Şükür Həmidovla bağlı belə bir təşəbbüs alınıb.

Təbii ki, hər bir mövzu kimi hərbi-vətənpərvərlik filmləri də xüsusi yanaşma tələb edir. Həmsöhbətlərimin üçünün də müxtəlif yaş nəslinə mənsub olmalarına baxmayaraq, mövzu ətrafında həyəcənsiz danışa bilməmələri, hər birinin vətənpərvərlik, milli qürur kimi ali hisslərinin özünəməxsus məzmunu, yaxın dövr hərbi tariximiz, milli-azadlıq hərəkatımız haqqında fərdi təəssürat və düşüncələri bir daha əminlik yaratdı ki, Azərbaycan, azərbaycançılıq etibarlı əllərdədir və deməli bu əllər yeni-yeni güvən hissləri doğurmağa qadirdir. Yetər ki, ən azı tarix yazanların tarixini əbədləşdirən layihələr daha da təkmilləşsin və bütün rejissorlar bu müqəddəs missiyaya öz töhfələrini versinlər. ❖

Samirə Behbudqızı